

נעשה אדם

חנוכה – חג האמונה ובטחון

מגן אברהם או"ח רצ"ה הקדמה
וכפולין פסוק אורח ימים וגו' ... אח"כ מלאתי בתשצ"ז כשכופלין אותו יש בו תיבות כמנין הכהנים ק"ל
שכהני חשמונאי אמרו אותו במלחמ' ונלחו.

תהלים צא

יֵשֶׁב בְּסִתְרֵי עֲלִיּוֹן בְּצֵל שִׁי-דִי יִתְלוֹנֵן: אִמְרָה לֵה' מוֹחֲסִי וּמַצֻּדָתִי אֱלֹהִי אֲבִטּוֹחַ בּוֹ: כִּי הוּא יַצִּילֵךְ מִפֶּחַז יָקוּוֹי מִדְּבַר הַוּוֹת: בְּאַבְרֵתוֹ יִסָּךְ לָךְ וְתַנּוֹת כְּנָפָיו תִּחוּסֶה עֲנֶה וְסוּזָרָה אֲמוֹתוֹ: לֹא תִירָא מִפֶּחַז לִילָה מוֹחֵץ יַעֲוֶף יוֹמָם: מִדְּבַר בְּאִפְלֵי יִהְלַךְ מִקֶּטֶב יִשְׁוֹד צְהָרִים: יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלְךָ וּרְבִבָּה מִיַּמִּינְךָ אֵלֶיךָ לֹא יָעִי: רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְטֵי וְשִׁלְמֹת רַשָּׁעִים תִּרְאֶה: כִּי אֲתָה ה' מוֹחֲסִי עֲלִיּוֹן שְׂמֹת מַעֲוֹנָךְ: לֹא תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאַהֲלֶךָ: כִּי מִלֵּאכֶיּוֹ יֵצֵה לָךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: עַל כַּפִּים יֵשֶׁ אֹיֶנֶךָ פֶּן תִּגָּף בְּאֶבֶן רִגְלֶךָ: עַל שִׁזְזֹל וּפֶתֶן תִּדְרֹךְ תִּרְמַס כְּפִיר וְתַנִּין: כִּי בִי זִשְׁק וְאַפְלָטָהוּ אֲשַׁבֵּהוּ כִּי יִדַּע שְׂבִי: יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֶהוּ עִמּוֹ אֲנִי בְּצָרָה אֲזַלְתָּהוּ וְאֶכְבְּדָהוּ: אֲרָךְ יָמִים אֲשַׁבֵּעֵהוּ וְאַרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי:

You who dwell in the shelter of the Most High, who abides in the shadow of the Almighty: I say of Hashem who is my refuge and my stronghold, my G-d in whom I trust, that He will save you from the ensnaring trap, from the destructive pestilence. He will cover you with His pinions and you will find refuge under His wings; His truth is a shield and an armour. You will not fear the terror of the night, nor the arrow that flies by day; the pestilence that prowls in the darkness, nor the destruction that ravages at noon. A thousand may fall at your [left] side, and ten thousand at your right, but it shall not reach you. You need only look with your eyes, and you will see the retribution of the wicked. Because you [have said,] "Hashem is my shelter," and you have made the Most High your haven, no evil will befall you, no plague will come near your tent. For He will instruct His angels in your behalf, to guard you in all your ways. They will carry you in their hands, lest you injure your foot upon a rock. You will tread upon the lion and the viper; you will trample upon the young lion and the serpent. Because he desires Me, I will deliver him; I will fortify him, for he knows My Name. When he calls on Me, I will answer him; I am with him in distress. I will deliver him and honour him. I will satiate him with long life, and show him My deliverance.

נתיבות שלום מאמרי חנוכה עמ' י"ז

וזה היה כח הנצחון של החשמונאים, הם לא יצאו חלשים וומעטים נגד גיבורים ורבים למלחמת התאבדות ח"ו, אלא היו סמוכים ובטוחים בנצחון. ואם כי ע"פ טבע לא היה סיכוי לנצח, היה בטחונם חזק בהשי"ת שיושיעם, כי גדול כי הבטחון להמשיך ישועה אפילו למעלה מן הטבע. ובכח הנשק של יושב בסתר הבקיעו את כל ההסתרים, ונתקיים בהם יפול מצדך אלף ורובה מימיןך אליך לא יגש. שום כח אינו יכול לעמוד בפני בטחון שהוא כעין "נשק סודי" המכה מלכים גדולים ויהרוג מלכים אדירים. וכן היה בנס פורים, שגם לאחר הגזירה לא יכרע ולא ישתחוה, וכמו שאמר לאסתר רוח והצלה יעמד ליהודים ממקום אחר. כל כך ברור היה לו בלי צל של ספק כי רוח והצלה יעמד ליהודים עד שעל סמך זה שחל אסתר לכסן את נפשה. וזה היה מכת הבטחון של כל קויד לא יבשו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך. עי"ז המשיכו את הישועה הגדולה אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. וענין שני ימים טובים אלו להחזיר בישראל את כח האמונה והבטחון המאיר בכל המצבים בגו"ר הטבעיים והעל טבעיים.

גמ' מגילה טו:

אמר רבי לוי ביון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה אמרה א-לי א-לי למה עזבתני

תהלים כ"ב:א'-ו'

לְמוֹנְעִי עַל אֵילָת הַשִּׁזְזֹר מוֹמוֹר לְדָוִד: א-לי א-לי לֵמָּה עֲזַבְתָּנִי רִחוּק מִיִּשְׁוּעָתִי דְּבָרִי שְׁאֲנִי: אֱלֹהִי אֶקְרָא יוֹמָם וְלַיְלָה תַעֲנֶה וְלִילָה וְלֹא דְמִיָּה לִי: וְאַתָּה קְדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל: בָּךְ בְּטוֹחוֹ אֲבִתִּינוּ בְּטוֹחוֹ וְתַפְלִטָּמוֹ: אֵלֶיךָ זָעָקוּ וְנִמְלָטוּ בָּךְ בְּטוֹחוֹ וְלֹא בּוֹשִׁי:

For the conductor, on the aYouleth hashachar, a song of David. My G-d, my G-d, why have You forsaken me? [You are] far from my salvation [and] from the words of my moaning. My G-d, I call out by day and You do not reply, and at night I do not keep

silent. But You are holy; You await the praises of Israel. Our ancestors trusted in You; they trusted and You rescued them. They cried out to You and they escaped; they trusted in You and they were not shamed.

נתיבות שלום שם

וכך היה בימי החשמונאים בחנוכה שלא היתה שום דרך טבעית לישועה, ומסתבר שגם התפללו כל מה שניתן להתפלל, ומה שעמד להם הוא רק כח הבטחון, שמסרו את נפשם לגדול בטחונם שהקב"ה יושיע אותם.

נתיבות שלום שם

וכמו שבימים ההם המשכת ההארה היתה ע"י התעוררות הכהנים החשמונאים במדת הבטחון, כך בכל שנה ושנה צריך יהודי לעורר מדה זו כדי להמשיך את האור של נס חנוכה שעשה לנו הקב"ה בימים ההם בזמן הזה. זהו עיצומם של החגים חנוכה ופורים, השרשת אמונה ובטחון במצבים הכי קשים, כפי שהיה בימים ההם להניסם היו במצב של ירידה ושפלות, שלפי השכל והטבע ולפי זכויותיהם לא היתה אפשרות של ישועה, ובכח האמונה והבטחון נתקיים בהם בשפלנו זכר לנו.

ומה"ט יש במצות נר חנוכה מהדרין ומהדרין מן המהדרין, שלא מצינו גדרים כאלו במצוות אחרות. מפני שבאמונה ובטחון יש מדרגות לאין סוף, ושייך בזה הידורים ללא גבול...

ואמנם אין סומכין על הנס, אבל הכהנים החשמונאים היו בטוחים הישועה ובבטחון אמיתי ושלם. כמאה"כ (תהלים קכה) הבוטחים בה' כהר ציון לא ימוט לעולם ישב, כמו שהר ציון קיומו ברור ותמידי ולא ימוט לעולם, כן הבוטחים בה' בטחונם שלם ומוחלט בלי שמץ פקפוק. כך היה הבטחון של הכהנים החשמונאים שלא יצאו למלחמה על מנת ליהרג, אלא היו בטוחים בבירור שהקב"ה בודאי יושיע אותם. וכמו שאומרים בתפילת שמו"ע, ותן שכר טוב לכל בהוטחים בשמך באמת. יש אדם שבוטח וסומך על הקב"ה, ומאידך עושה כל מה שביכולתו לסייע כביכול להשי"ת. אבל משמעות הבטחון היא **הבוטחים בשמך באמת**, שיודעים בבירור כי לא יתכן אחרת. וכך הכהנים יצאו למלחמה כאשר ראו את מצבו של עם ישראל שאינו יכול להמשיך כך, ואינם יכולים לשאת יותר את עול מלכות יון הרשעה. ומימלא היו בטוחים שהקב"ה יעזור להם, כי הרי לא יתכן שהקב"ה יעזוב את עם ישראל לאבדון ח"ו. ויצאו למלחמה לא ע"מ ליהרג אלא מתוך שהיו בטוחים בשמך באמת שהקב"ה לבטח יושיעם.

שמות כ"ב'

אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

I am Hashem, your G-d, Who took you out of the land of Egypt, out of the house of bondage.

דברים י"ד-א'-ג'

בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תַשְׁיִמוּ קְרוֹנָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמוֹת: כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיךָ וְכָךְ בָּחַר ה' לְהוֹיֹת לּוֹ לְעַם סֶגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: לֹא תֹאכַל כָּל תוֹעֵבָה:

You are children of the Hashem, your G-d. You shall neither cut yourselves nor make any baldness between your eyes for the dead. For you are a holy people to Hashem, your G-d, and Hashem has chosen you to be a treasured people for Him, out of all the nations that are upon the earth. You shall not eat any abomination.

גמ' קידושין לו.

לכדתניא בנים אתם לה' אלקיכם בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר בנים סכלים חמה ואומר בנים לא אמון בם ואומר זרע מרעים בנים משחיתים ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני א-ל חי מאי ואומר וכי תימא סבלי הוא דמקרי בני כי לית בהו הימנותיהו לא מיקרו בני תא שמע ואומר בנים לא אמון בם וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים תא שמע ואומר זרע מרעים בנים משחיתים וכ"ת בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעלייא לא מיקרו תא שמע ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני א-ל חי:

'You are sons of Hashem your G-d'; when you behave as sons you are designated sons; if you do not behave as sons, you are not designated sons: this is R. Yehudah's view. R. Meir said: In both cases you are called sons, for it is said, they are depraved children; and it is also said: They are children in whom is no faith; and it is also said, a seed of evil-doers, sons that deal corruptly; and it is said, and it shall come to pass that, in the place where it was said unto them, You are not my people, it shall be said unto them, You are the sons of the living G-d. Why give these additional quotations? For should you reply, only when foolish are they designated sons, but not when they lack faith — then come and hear: And it is said: 'They are sons in whom is

no faith'. And should you say, when they have no faith they are called sons, but when they serve idols they are not called sons — then come and hear: And it is said: 'a seed of evil-doers, sons that deal corruptly.' And should you say, they are indeed called sons that act corruptly, but not good sons — then come and hear: And it is said, and it shall come to pass that, in the place where it was said unto them, You are not my people, it shall be said unto them, You are the sons of the living G-d.

שו"ת הרשב"א חלק א סימן רמב
ואף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה הכא רבי מאיר קראי קא דייקי.

נתיבות שלום שם עמ' כ'

וזה השורש ממנו נובע בטחון, כי אנכי ה' אלקיך, שיהודי מאמין כי אהבה רבה אהבתנו ה' אלקינו חמלה גדולה ורבה מחלת עלינו, וכרחם אבי על בנים ירחמנו אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי. והוא סמוך ובטוח בהש"ת האוהב עמו ישראל שודאי יתן לו טוב, אם זה אמנם טוב בשבילו. שהרי אין אדם יודע מה באמת טוב לו ומה לא טוב, אבל הוא בטוח שאם זה טוב הקב"ה ודאי יתן לו זאת.

התורה קוראת לעם ישראל בתואר הקדוש כל כך בנים אתם לה' אלקיכם, וכמו שהתורה נצחית כך בנים אתם לה' אלקיכם זה נצחי, שבין כל ובין כך נקראו בנים. וכמו שיהודי מצווה במצוות ואהבת את ה' אלקיך, שעליו להשריש בלבו אהבת ה', כך הוא מצווה להשריש בעצמו את האמונה שהקב"ה הוא אלקיך, האלקים שלך, אשר כאב את בנו ירצוהו. וזה המקור למידת הבטחון, כאשר יהודי חי בהרגשה שהוא כבן לפניו ית'. וזה הכלל במאמר חז"ל בזכות האמונה נגאלו ממצרים, היינו האמונה של אם כבנים. שהיו בני ישראל תמהים היאך אנו נגאלים, והלא מצרים מלאה מגילולי ע"ז שלנו, אבל אם הם בני בכורי ישראל הרי זה קיים בכל המצבים.

... ומשום כך אפילו בשעה שכל השערים נעולים בפני יהודי ואינו יכול לפעול ישועה בתפילות, עדיין יש לו את העצה של בטחון אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי. וכמאחז"ל (ר"ה יז:) על הפסוק ה' א-ל רחום וחנון, ה' ה' אני ה' קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם, שאפילו לאחר שיחטא ג"כ ה' א-ל רחום וחנון. ויקר מאד ענין הבטחון בה' יותר מכל התפילות אשר יהודי סמוך ובטוח במלוא התוקף והבהירות באהבתו ית' לישראל בבחינת הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט לעולם. כך הכח של שהבטחים בה' הוא כח נצחי שלא ימוט לעולם. וזה הכח של עם ישראל שעומד להם לכל אורך הגלות, שבטחים כי לא יטוש ה' את עמו, ועי"ז מסרת טמאים ביד טהורים, לאומות העולם אין כל שייכות לענין הבטחון, רק לישראל שבין כך ובין כך נקראו בנים ואנכי ה' אלקיך.

שם עמ' כ"א

והביאור במה גדול כחה של מידת הבטחון להבקיע דלתות נחושת ובריחי ברזל. כי כאשר אדם פועל בכוחותיו הרגילים יכול הוא להמשיך הנהגה רק לפי הסדר ע"פ מה שמגיע לו. אבל אם פועל בכוחות על אנושיים למעלה מן הטבע מסוגל להמשיך הנהגה למעלה מן הטבע והסדר. ואמונה ובטחון הם למעלה מן הכוחות האנושיים...

... כח הבטחון הוא דרך שהשאיר הקב"ה ליהודי להמשיך כוחות על טבעיים, בשעה שכל הדרכים הטבעיות נעולות בפניו. וכי זה מתגלה באופן מיוחד בחנוכה שהוא סוף כל הניסים ומיועד להאיר את כל אורך הגלות, להודיע ולהיודע שלא יבצר מיהודי מאומה, ויכול להמשיך כל כח עליון שהוא זקוק לו. וכמו שהיה בימי החשמונאים שלא היה להם שום כח טבעי לעמוד כנגד היוונים, ומכח הבטחון שעוררו מלתתא בצאתם למלחמה עם השיר של בטחון המשיכו על עצמם נצחון למעלה מן הטבע. כי אין דבר העומד נגד כח הבטחון, וככל שיהודי מעורר יותר בטחון בנפשו ניתנים לו יותר כוחות להבקיע דרך בכל הענינים.

